

FARSTA STADSDELSFÖRVALTNING

STABEN
AVDELNINGEN FÖR VUXNA

TJÄNSTEUTLÅTANDE
DNR I.5.1-468/2010
SID 1 (7)
2010-11-22

Handläggare:

Marie Janemar, 08-508 18 049

Bosse Dannert, 08-508 18 040

Till

Farsta stadsdelsnämnd

2010-11-23

Romers rätt – en strategi för romer i Sverige (SOU 2010:55)

Remiss från kommunstyrelsen

Förslag till beslut

1. Stadsdelsnämnden överlämnar förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen.
2. Omedelbar justering.

Ulla Thorslund
stadsdelsdirektör

Per-Ove Mattsson
avdelningschef

Sammanfattning

Regeringen beslutade 2006 att inrätta *Delegationen för romska frågor* för att förbättra romers situation i Sverige. En långsiktig strategi föreslås. Strategin har tre övergripande mål: att stänga välfärdsgapet mellan romer och andra grupper, att häva romers maktunderläge och att reparera romers tillit till majoritetssamhället. Förslaget har sänts ut på en bred remiss.

Förvaltningen instämmer i huvudsak i inriktningen och målen för den strategi som föreslås. Förvaltningen bedömer att en avgörande förutsättning för att förbättra romernas situation är att romerna själva får ta ansvar för sin integrationsprocess. En ökad vilja från romerna att delta i samhället förutsätter en ökad tillit gentemot majoritetssamhället. Mer allsidig kunskap om romerna kan motarbeta de fördomar, som under lång tid varit mycket vanliga.

Ärendets beredning

Ärendet har beretts inom förvaltningens stab och avdelningen för vuxna.

Bakgrund

Regeringen beslutade den 14 september 2006 att inrätta *Delegationen för romska frågor* för att vara nationellt pådrivande i arbetet med att förbättra romers situation i Sverige. En långsiktig strategi föreslås. Förslaget har sänts ut på en bred remiss. I Stockholms stad är Farsta en av de stadsdelsnämnder som ska besvara den.

I delegationens uppdrag ingick att *utreda romers situation* i Sverige och lämna förslag på hur romers livsvillkor i samhället ska kunna förbättras. Delegationen hade också i uppdrag att *stödja kommunala verksamheter* för att förbättra romers situation. Slutligen skulle delegationen *informera och sprida kunskap* om romer och romers situation i Sverige.

Remissen i sammanfattning

Betänkandet har delats upp i två delar. Den första delen redovisar utredningsarbetet, mänskliga rättigheter och minoritetspolitik, en presentation av den romska minoriteten och fenomenet antiziganism.

Den andra delen presenterar en strategi för att säkerställa romernas mänskliga rättigheter: att överbrygga välfärdsgapet mellan romer och andra grupper i Sverige, rätten till delaktighet och inflytande, rätten till utbildning och arbete, rätten till bostad, hälsa och social välfärd, rätten till språk och kultur, rätten att inte bli diskriminerad och behovet av försoning mellan den romska minoriteten och majoritetssamhället.

Romernas situation ses som ovärdig ett demokratiskt välfärdssamhälle som vårt. Det finns dock inga genvägar till jämlika villkor för romer. Situationen kräver en långsiktig, uthållig och målmedveten politik – en nationell strategi för romer baserat på romers rätt. Delegationen för romska frågor presenterar en modell för en strategi som ska säkerställa romernas mänskliga rättigheter i Sverige.

Strategin har tre övergripande mål:

- att stänga välfärdsgapet mellan romer och andra grupper
- att häva romers maktunderläge
- att reparera romers tillit till majoritetssamhället och överbrygga förtroendeklyftan

Delegationen bedömer att målen kan nås inom 20 år – en generation. Förslagen tar sin utgångspunkt i den situation som nu råder, de behov som nu kan överblickas, de åtgärder som nu krävs, som ett första steg.

Uppdragets svårigheter

1. Tillgången på tillförlitliga uppgifter om romers situation i Sverige är begränsad. Statistiskt material saknas då någon etnisk registrering inte förekommer. Berättelser av romer har oftast överskuggats av berättelserna om romer.
2. Att främja och stödja kommunala projekt och verksamheter som syftar till att förbättra romers situation försvåras genom att minoritetspolitiken tycks ha ett svagt genomslag i samhället.
3. Det råder en ömsesidig misstro mellan romer och majoritetssamhället. Att informera och sprida kunskap om romer och om deras situation i Sverige kräver att informationen inte utformas så att den bidrar till att sprida en stereotyp bild av romerna genom att beskriva dem som en homogen grupp.

De i Sverige erkända fem nationella minoriteterna är samer, judar, romer, sverigefinnar och tornedalingar. Minoritetsgrupperna i Sverige har befolkat Sverige under lång tid. De är grupper med en uttalad samhörighet och en egen religiös, språklig eller kulturell tillhörighet. De har en vilja att behålla sin identitet. Deras kulturer utgör en levande del av det svenska samhället och vårt gemensamma kulturarv.

Diskrimineringen av romer

Romer i Sverige lever under sämre förhållanden än genomsnittet – därför att de är romer. Romer nekas full tillgång till de sociala och ekonomiska rättigheterna. Romer har inte heller haft full tillgång till sina politiska och medborgerliga rättigheter, då romer i Sverige bara sedan någon generation kunnat rösta och delta i val samt via egna organisationer erbjudits dialog med statsmakten.

Romer i Sverige är fattiga på både social och ekonomisk välfärd och fattiga på makt och inflytande. Den strukturella diskrimineringen av romerna har sin grund i en historiskt grundad och socialt accepterad antiziganism. Antiziganism är fientlighet, fördomar, föreställningar eller rasism riktat mot romer.

Romers rätt

FN:s deklaration om rättigheter för personer som tillhör nationella minoriteter syftar till att genomföra de mänskliga rättigheterna i alla FN-dokument. År 2000 ratificerade Sverige Europarådets ramkonvention om nationella minoriteter och minoritetsspråkskonventionen. Det innebär ett erkännande av Sveriges historiska nationella minoriteter romer, judar, samer, sverigefinnar och tornedalingar.

Erkännandet innebär ett svenskt ställningstagande att ta ett folkrättsligt ansvar i främjandet av det romska språket och den romska kulturen, som en del av det svenska kulturarvet.

Kommunernas ansvar

Medborgarnas sociala välfärd är i allt väsentligt kommunernas ansvar. I delegationens uppdrag ingår att föreslå hur uppföljningsmekanismerna för minoritetspolitiken avseende romer ska kunna utformas

Genomförandet av strategin

Att stänga välfärdsgapet mellan romer och andra grupper bygger på att diskrimineringen och den strukturella antiziganismen bekämpas. En skamtröskel för antiziganistiska attityder och handlingar måste etableras. Det förutsätter bland annat en sanningskommission om de historiska övergreppen mot romer. Det krävs också ett starkare romskt deltagande, att romer tar sig ton både genom egna organisationer och egen representation, olika samrådsformer och genom representation i majoritetssamhällets beslutande församlingar.

Att häva romers maktunderläge handlar om

- utbildning och bättre försörjningsmöjligheter
- att mota tillbaka antiziganismen
- att skapa förutsättningar för en vilja att delta
- ökad tillit gentemot majoritetssamhället

Romer måste känna sig trygga i majoritetssamhället och uppleva att deras intressen tas tillvara och deras säkerhet garanteras av statsmakten, för att fullt ut våga satsa på en social och ekonomisk integration. Stöd till den romska identiteten och kulturen, garantier för romers rättigheter till utbildning och etablerande av former för delaktighet och inflytande är viktiga pusselbitar liksom en försoningsprocess som gör upp med det förflutna.

Rätt till delaktighet och inflytande

Delegationen föreslår att regeringen tillsätter ett sekretariat på 20 år, uppbyggt enligt en samrådsmodell, för att organisera strategin. Ett mål är att en framtida romsk representation ska komma till stånd med en typ av självstyre som Sametinget. Delegationen föreslår också att Ungdomsstyrelsen uppdras etablera en romsk ungdomsledarakademi som ska utbilda romska ungdomar som vill engagera sig i samhällsfrågor. Stöd för ökat valdeltagande bland romer och ekonomiskt stöd till föreningslivet, föreslås också.

Rätt till utbildning

Romer fick tillträde till utbildning för mer än femtio år sedan. Trots detta går få romska elever ut grundskolan med fullständiga betyg. Genom inrättandet av ett

statsbidrag ska kommuner i samarbete och samråd med den romska minoriteten kunna genomföra olika insatser i såväl förskola som grundskola. Skolverket får i uppdrag att göra en analys av situationen för romska barn i förskolan. Statens skolinspektion får i uppdrag att granska modersmålsundervisning i förskolan och grundskolan för elever med romsk språk- och kulturbakgrund.

En sammanhållen insats behövs för att motverka misstro, mobbning, fördomar och diskriminering och skapa trygga förhållanden i skolan. Vuxenstudier föreslås få stöd på olika sätt.

Rätt till arbete

Romer är i extremt hög grad uteslutna från arbetsmarknaden. De traditionella yrkena finns inte kvar. Låg utbildningsnivå och problem relaterade till övergången mellan skola och arbetsliv bidrar till detta. Ett strategiskt mål är att hjälpa unga romer att bryta mönstret av utanförskap och hitta ett fotfäste på arbetsmarknaden. Insatserna bör inriktas på den känsliga övergångsfasen från utbildning till arbetsliv. Mentorskap bör vara en arbetsmetod. Det behövs program som löper över hela perioden för den nationella strategin.

Rätt till bostad

Delegationen har formulerat flera mål för det bostadspolitiska området, bland annat att romer ska ha en bostadsstandard som överensstämmer med genomsnittlig standard i riket och att diskriminering av romer hos allmännyttiga och privata bostadsbolag ska upphöra. Vilka effekter förändringar inom allmännyttan när det gäller förmedlingssystemen och förskjutningar mellan olika upplåtelseformer får för romer bör bli föremål för vetenskapliga studier. Boverket föreslås få ett sådant uppdrag.

Rätt till hälsa och social välfärd

Den romska minoritetens levnadsvillkor är betydligt sämre i flera avseenden. Romer hänvisas ofta till samhällets stöd för sin ekonomiska och sociala trygghet. För att förbättra levnadsvillkoren krävs åtgärder inom ett flertal områden såsom arbete, utbildning och bostad. En akut fråga inom socialtjänstens område handlar om bemötandet av romer. Det finns behov av en särskild studie av romska kvinnors hälsosituation. Delegationen föreslår att Statens folkhälsoinstitut ges ett särskilt uppdrag att utreda romska kvinnors hälsosituation för att föreslå konkreta åtgärder som förbättrar den gruppens fysiska och mentala hälsa.

Rätt till språk

Gemensamt för alla varianter av romani chib är att de främst är talade språk. Bristen på standardiserat skriftspråk ett problem. Delegationen föreslår därför att den romska språkvården vid Språkrådet byggs ut. Högskoleverket föreslås få i uppdrag att se över förutsättningarna för forskning i romani chib.

Rätt till kultur

I enlighet med Sveriges minoritetsrättsliga åtaganden ska staten bidra till att bevara och utveckla den romska kulturen, ge romer i Sverige möjlighet att behålla och utveckla sin religion, sitt språk, sina traditioner och sitt kulturarv samt få framställa och ha tillträde till media, delta i det kulturella livet och ha kunskap om sin egen historia och kultur. Det romska kulturarvet visar att det är utspritt, outforskat och otillgängligt inte minst för romerna själva. Romsk kultur riskerar att långsamt förtvina. Delegationen föreslår därför inrättandet av en nämnd för romsk kultur och inrättandet av statliga basbidrag för romska kulturinstitutioner och tidskrifter. Sändningstiden för program på romani chib bör utökas.

Rätten att inte bli diskriminerad

Romer är den mest utsatta gruppen när det gäller diskriminering i Sverige såväl som i Europa. Diskriminering av romer omfattas dessutom inte av någon skamkänsla utan har hög social acceptans. Arbetet med att mota tillbaka antiziganismen i Sverige måste föras på flera plan. Delegationen föreslår studier av hur romer behandlats av rättsväsendet. Delegationen föreslår också att regeringen erkänner antiziganism som en särskild form av rasism, och lyfter denna fråga såväl i Europa som i andra internationella sammanhang.

Försoning

För att få ökad kunskap och förståelse vad gäller många romers situation i dag är det nödvändigt att förstå den historiska bakgrunden, hur fördomar mot romer lever vidare från generation till generation. Att uppmärksamma statsmakternas historiska oförrätter mot romerna kan bli ett led i en process för att uppnå upprättelse för romerna och försoning mellan romerna och majoritetssamhället. Delegationen föreslår att en sannings- och försoningskommission inrättas för att kartlägga och dokumentera de övergrepp, försummelse och diskriminerande åtgärder som begåtts mot den romska minoriteten från år 1900 fram till år 2000.

Förvaltningens synpunkter och förslag

Förvaltningen instämmer i inriktningen och målen för den strategi som nu föreslås och ser positivt på de olika förslag som lagts fram. Förvaltningen bedömer att en avgörande förutsättning för att förbättra romernas situation är att romerna själva får ta ansvar för sin integrationsprocess. En ökad vilja från romerna att aktivt delta i samhällslivet förutsätter en ökad tillit gentemot majoritetssamhället, vilket i sin tur bygger på att allmänhetens syn på romer förändras. Mer allsidig kunskap om romerna kan motarbeta de fördomar, som under lång tid varit mycket vanliga.

För att romer ska kunna känna sig trygga i majoritetssamhället, måste de, vilket delegationen framhåller, också kunna uppleva att deras intressen tas tillvara. Deras säkerhet måste garanteras av statsmakten, för att de ska vilja medverka i en social och ekonomisk integration. Ett stöd till den romska identiteten och kulturen och

förbättrade möjligheter för romer till utbildning och arbete bidrar till mer positiva attityder gentemot majoritetssamhället. Även i förskolan behövs ett bättre, mer anpassat stöd, bland annat när det gäller språket.

Kritiska synpunkter finns om betänkandet, till exempel att romer för mycket utmålas som offer och att romer inte vill svartmåla svenska folket så som betänkandet gör. Förslaget till sannings- och försoningskommission har fått olika reaktioner, bland annat från romer som inte anser att förslaget härstammar från romers önskemål.

Frågan om att förbättra situationen för romerna är i första hand en politisk fråga som berör förvaltningens verksamheter endast i begränsad omfattning. Förvaltningen möter romer med olika bakgrund, bland annat inom socialtjänsten. Cirka 20 hushåll, eventuellt fler, är aktuella för försörjningsstöd. Exakt antal går inte att uppge då etnisk registrering inte förekommer. De som ansöker om försörjningsstöd på grund av arbetslöshet, erbjuds på vanligt sätt stöd, bland annat genom Jobbtorget. Ibland kan praktik ordnas. De arbetssökande romerna har bristande skolunderbyggnad, många kan inte läsa. Det är fler kvinnor än män bland de sökande, bland annat ensamstående kvinnor med barn. Många av de romer som får försörjningsstöd är sjukskrivna och står inte till arbetsmarknadens förfogande. Några har kontakt med förvaltningens enhet för vuxna, då missbruk förekommer.

Ett bra bemötande av alla som ansöker om försörjningsstöd är viktigt, dels som ett sätt att ge en likvärdig handläggning utan diskriminering, dels som det bästa sättet att uppnå målen för försörjningsstödet – ökade möjligheter till egen försörjning och ett självständigt liv. Vid handläggningen av ansökan om försörjningsstöd från romer finns ibland en förväntan hos dem om att det ska tas särskilda hänsyn med hänvisning till den romska kulturen. Vid bedömningen av omfattningen av det ekonomiska biståndet, kan dessa hänsyn inte tas generellt. Varje ansökan prövas dock individuellt.

Förvaltningen instämmer i att det kommer att behövas relativt lång tid för att uppnå de mål som satts upp i strategin.

Förvaltningen föreslår att stadsdelsnämnden överlämnar förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen.

Bilaga

Romers rätt – en strategi för romer i Sverige (SOU 2010:55) *Sammanfattning*